

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף סה

(המשנה ממשיכה -)

חטאת העוף: שמלק אותה במחשבת שלא לשמה (= מחשבת פסול) ומיצה את הדם במחשבת חוץ לזמנו (= מחשבת פיגול). או שמלק במחשבת חוץ לזמנו ומיצה דמו במחשבת שלא לשמה. או שגם מלק וגם מיצה את הדם במחשבת שלא לשמה. זהו מקרה 'שלא קרב המתיר כמצותו' ואין על אכילת הבשר כרת. כי כאן החטאת נפסלת גם בלא מחשבת הפיגול. וזאת משום שחשב בעבודות המתירות אותה לאכילה (שהם מליקה ומיצוי הדם) מחשבת פסול.

לאכול כזית בחוץ: ואם חשב לאכול כזית אחד מהבשר חוץ למקומו (= מחשבת פסול) וכזית אחד למחר (= פיגול). או שחשב להיפך, לאכול כזית אחד למחר וכזית אחד בחוץ. או שחשב לאכול כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר. או להיפך, כחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ. בכל המקרים הללו הקרבן פסול אבל אין באכילתו כרת. והטעם כנ"ל.

אמר רבי יהודה: רבי יהודה חולק על ת"ק וסובר שיש מקרים שבהם אם חשב מחשבת פסול ומחשבת פיגול חייב כרת. וזה הכלל; אם מחשבת חוץ לזמן (= פיגול) קדמה למחשבת המקום (= מחשבת פסול), הקרבן פיגול וחייבין עליו כרת. משום שכבר חל עליו הפיגול, ומחשבת הפסול אינה יכולה להוציא אותו מהמחשבה הקודמת. אבל אם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, אין מחשבת הפיגול מוציאה ממחשבת הפסול. ולכן פסול ואין בו כרת.

וחכמים אומרים זה וזה פסול ואין בו כרת: זו דעת ת"ק הסובר שמחשבה מוציאה מידי מחשבה, וכלומר ששתי המחשבות חלות, ולכן הקרבן כבר נפסל על ידי מחשבת הפסול.

לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית: אם חשב כך לאכול ולהקטיר חוץ לזמן, הקרבן כשר. משום שאין אכילה והקטרה מצטרפין למחשבה אחת, ואם כן אין כאן מחשבת פיגול כלל.

נמרא: תנו רבנן: נאמר בעולת העוף "ואם מן העוף עלה קרבנו לה" **והקריב מן התרים** או מן בני היונה את קרבנו : **והקריבו הכהן אל המזבח ומלך את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח**. לאחר שכתוב בפסוק הראשון "והקריב מן התורים" מדע צריך לכתוב שוב בפסוק השני "והקריבו הכהן אל המזבח"? היה צריך להיות כתוב רק "ומלך הכהן את ראשו על המזבח".

תשובה - בגלל שנאמר "והקריב מן התורים או מן בני היונה" בלשון רבים, הייתי יכול לחשוב שהמתנדב עוף לא יפחות משני 'פרידן' - שני עופות. על כך מלמד "והקריבו" בלשון יחיד שאפילו פרידה אחת יביא.

"אל המזבח" מה תלמוד לומר "הכהן"? אמנם "והקריבו אל המזבח" נצרך ללמד כנ"ל, אבל מדוע כתוב "הכהן"? הרי פשוט שהכהן מקריב. **תשובה:** **לקבוע לו כהן:** ללמד שרק כהן יכול לעשות מליקה ולא זר. והיינו שהייתי יכול לחשוב 'והלא דין הוא וכו' יש קל וחומר שזר יכול למלוך. אם 'בן צאן' (= בהמה) שקבע לו הפסוק שחיטה בצפון, בכל אופן לא קבע לו דוקא שכהן ישחוט אלא אפילו זר כשר. אם כן עוף שלא קבע לו הפסוק צד צפון, אינו דין שלא יקבע לו כהן! ועל כך תלמוד לומר "הכהן" לקבוע שדוקא כהן כשר למלוך.

יכול ימלקנו בסכין: אולי המליקה תיעשה על ידי סכין? ויש קל וחומר לכך. אם שחיטה שלא קבע לה הפסוק כהן והיא כשרה בזר, בכל אופן קבע לה שתיעשה דוקא ב'כלי' דהיינו סכין. אם כן מליקה שקבע לה כהן, אינו דין שיקבע לה כלי!

על כך תלמוד לומר "כהן ומלך". ורבי עקיבא מבאר את הלימוד. וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח? והרי המליקה נעשית על הסוכב של המזבח, ולא יתכן שזר יעלה למזבח. ואם כן מדוע נאמר שכהן יעשה את המליקה? אלא ללמד שתהא המליקה נעשית בגוף של הכהן על ידי הציפורן שלו, ולא על ידי סכין.

יכול ימלקנה בין מלמעלה בין מלמטה: אולי אין הבדל אם ימלוך מעל חוט הסקרא או מתחתיו? על כך תלמוד לומר "ומלך ... והקטיר" כמו שההקטרה

נעשית בראש המזבח, אף המליקה נעשית בראש המזבח. והיינו על הסוכב שהוא סמוך לראש המזבח.

"ומִלֶּקֶת מִמּוֹל עוֹרֶפֶךָ: בצד האחורי של הצוואר. שאלה: **אתה אומר 'ממול עורף', או אינו אלא מן הצואר? תשובה: ודין הוא: יש ללמוד זאת בגזירה שווה. נאמר כאן בעולת העוף "ומלק" ונאמר להלן בחטאת העוף "ומלק", מה להלן ממול עורף אף כאן ממול עורף. שאלה: **אי מה להלן מולק ואינו מבדיל אף כאן מולק ואינו מבדיל:** אם כן כמו שבחטאת מולק רק סימן אחד ולא מבדיל את הראש מהגוף, כך גם בעולה? תשובה: **ת"ל "ומלק ... והקטיר":** כמו שבהקטרה מקטירים את הראש בפני עצמו ואת הגוף בפני עצמו (כפי שתבאר הברייתא מיד). כך גם במליקת עולת העוף, מולקים את שני הסימנים ומפרידים את הראש לעצמו ואת הגוף לעצמו.**

ומנין שהקטרת הראש בעצמו והגוף בעצמו? שנאמר וכו': נאמר להלן "והקטיר אותו" דהיינו הקטרת הגוף. ואם כן מה שנאמר כאן "והקטיר המזבחה" הולך על הקטרת הראש. נמצא שהפסוק מחלק אותם לשתי הקטרות נפרדות.

"וּנְמִצָּה דָמוֹ כֹּלּוֹ: כי לא כתוב "ונמצה דמו" שאז היה משמע חלק מהדם.

"על קיר המזבֵּחַ" ולא על קיר הכבש ולא על קיר ההיכל. ואיזה זה? זה קיר העליון: של המזבח (מעל חוט הסיקרא). שאלה: **או אינו אלא קיר התחתון:** ויש קל וחומר על כך. אם קרבן בהמה שדם חטאתה ניתן למעלה מחוט הסיקרא, בכל אופן דם עולתה ניתן למטה מחוט הסיקרא. אם כן עוף שדם חטאתו ניתן למטה מהחוט, אינו דין שגם דם עולתו ינתן למטה?!

על כך ת"ל "ומלק .. והקטיר .. ונמצה דמו". כי האם תעלה על דעתך שלאחר שהקטיר הוא חוזר וממצה? הרי זה לא יתכן! אלא לומר לך כמו שההקטרה נעשית בראש המזבח, אף המיצוי נעשה בראש המזבח. ולכן הוא עולה לסוכב ושם מולק וממצה את הדם על קיר המזבח שמעל הסוכב.

אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה: אמנם אם התכופף ומיצה את הדם למטה, עד אמה מתחת לרגליו, לדעת תנא קמא העולה כשירה. כי חוט הסיקרא היה אמה מתחת לסוכב, ואם כן זה עדיין נחשב בקיר העליון של המזבח. אבל לדעת רבי

נחמיה וראב"י צריך לעשות את המיצוי דוקא מעל הסוכב, כי צריך לעשות אותו בקיר הסמוך לראש המזבח.

עד כאן הברייתא.

קושיא: מאי ביניהו? במה חולקים ת"ק ורבי נחמיה וראב"י? הרי לכו"ע לומדים מהפסוק "ומלק .. והקטיר .. ונמצה דמו" שהמיצוי צריך להעשות סמוך למקום ההקטרה והיינו לראש המזבח, ואם כן מדוע ת"ק חולק עליהם? אביי ורבא מתרצים: הם נחלקו האם ניתן לעשות מערכה על הסוכב ולהקטיר עליה. לדעת ת"ק ניתן, וממילא גם הקיר הסמוך לסוכב נחשב סמוך למקום ההקטרה. אבל לדעת רבי נחמיה וראב"י לא ניתן לעשות שם מערכה, ולכן בהכרח שהקיר הסמוך למקום ההקטרה הוא הקיר שמעל הסוכב.

למדנו במשנה - בא לו לגוף כו': והסיר את המוראה ואת הנוצה ואת בני מעיים היוצאין עמם.

תנו רבנן: נאמר "והסיר את מוראתו בנוצתה" המוראה זו ה'זפק'. מהכתוב "והסיר את מוראתו" הייתי יכול לחשוב שיחתוך בסכין ויטול את הזפק בלבד. על כך ממשך הפסוק "בנוצתה" ללמד שנטול את הנוצה עם הזפק.

אבא יוסי בן חנן אומר: הוא לומד את המילה "נצה" כדבר מאוס, וזהו הקורקבן. ללמד שצריך ליטול את הזפק עם הקורקבן.

דבי רבי ישמעאל תנא: "בנוצתה" מלמד שצריך ליטול את הזפק רק עם הנוצה שכנגדו בלבד. ולכן חותך בסכין בצורת ארובה ונוטל את הזפק עם הנוצה שעליו.

למדנו במשנה - שיסע ולא הבדיל:

ת"ר "ושסע" אין שיסע אלא ביד, וכו': כי נאמר בשמשון "וישסעהו כשסע הגדי ומאומה אין בידו" מכאן ששיסוע הוא בידיים בלבד.

למדנו במשנה - לא הסיר את המוראה כו': אם הבדיל בחטאת (מלק את שני הסימנים) פסול.

מתניתין דלא כרבי אלעזר בר"ש! דתניא ... שמעתי שמבדילין בחטאת העוף: כלומר שאם הבדיל לא פסל. נמצא שהוא חולק על ת"ק שפוסל בזה.

מאי בינייהו? הגמרא מביאה כמה ביאורים.

אמר רב חסדא: נקודת המחלוקת האם מיצוי דם חטאת העוף מעכב. כי הדין הוא שאם עשה בחטאת כמעשה עולה פסול. בעולה עושים שני דברים; א. מליקה בהבדלה של שני הסימנים. ב. מיצוי הדם לאחר ההזאה. לדעת ת"ק מיצוי הדם בחטאת העוף מעכב. נמצא שהוא עשה בחטאת כמעשה עולה, כי הוא גם הבדיל וגם מיצה. אבל לדעת רב"ש המיצוי לא מעכב. אם כן הוא עשה רק הבדלה ולא מיצוי, ולכן הוא לא עשה כמעשה עולה. ומה שהבדיל וחתך את הסימן השני, נחשב כאילו הוא חתך בשר בעלמא.

רבא אמר: בשחיטת בהמה אסור לשהות בין שחיטת הסימן הראשון לסימן השני. בחטאת העוף מולקים רק סימן אחד, ואם רוצה למלוק גם את הסימן השני הוא מוכרח לשהות ביניהם, משום שכשהוא מולק את הסימן הראשון הוא צריך לחתוך את רוב הבשר, וזה גורם לשהייה.

בעולת העוף צריך למלוק את שני הסימנים. המחלוקת כאן האם שהייה בין מליקת הסימן הראשון לסימן השני מעכבת בעולת העוף כמו בבהמה, או לא.

לדעת תנא קמא שהייה בין הסימנים לא מעכבת. (כי דוקא בבהמה שהשחיטה ממיתה את הבהמה, אם כן בלא לשחוט את שני הסימנים היא לא מתה, ולכן 'השחיטה' כוללת את שני הסימנים, וממילא אם שהה ביניהם פסל את השחיטה. אבל במליקה סימן אחד כבר מספיק למליקה, רק שיש מצוה נוספת של 'הבדלה' ומשום כך צריך לחתך גם את הסימן השני. ולכן שהייה ביניהם אינה פוסלת את המליקה). לפי זה כאשר הוא מבדיל בחטאת העוף ושוהה בין הסימנים, הוא עושה בה כמו מעשה עולת העוף, משום שגם בעולת העוף שהייה אינה פוסלת. ולכן החטאת פסולה.

אבל לדעת רב"ש שהייה בין הסימנים מעכבת במליקה כמו בשחיטה. וממילא כשהוא מבדיל בחטאת ושוהה בין הסימנים הוא לא עושה כמעשה עולה, וכשהוא מולק את הסימן השני הרי זה כאילו הוא חותך בשר בעלמא. ולכן החטאת כשרה.

אביי אמר: לכו"ע שהייה בין הסימן הראשון לשני בעולת העוף מעכבת. והמחלוקת היא האם חתיכת רוב בשר בסימן הראשון בחטאת העוף מעכבת. לדעת ת"ק אינה

מעכבת. ולכן אם הוא יבדיל בחטאת העוף בלא לחתוך את רוב הבשר, הוא יעשה כמעשה עולה, ולכן החטאת פסולה. לדעת ראב"ש חתיכת הבשר מעכבת. ולכן אם יבדיל את החטאת לא יעשה כמעשה עולה משום שבהכרח ישהה בין הסימנים (ודבר זה פסול בעולה).

ובפולוגתא דר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק: המחלוקת של אביי ורבא בביאור המחלוקת של ת"ק וראב"ש, היא אותה מחלוקת שנחלקו בה רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק. אחד אמר שהמחלוקת בין ת"ק לראב"ש היא האם שהייה בסימן שני בעולת העוף מעכב, כרבא. ואחד אמר שהמחלוקת ביניהם היא האם רוב בשר מעכב, כאביי.

מכלל דבעינן רוב בשר בתחילה: מדברי אביי מוכח שלכו"ע צריך לחתוך את רוב הבשר בסימן הראשון, והשאלה היא רק כשלא חתך האם הדבר מעכב או לא.

אין! והתניא כיצד וכו': אכן כן. וכמו שלמדנו בבב"יתא המבארת איך עושים את המליקה בחטאת העוף. הכהן נועץ את הציפורן של בהונו, וחותר את השדרה והמפרקת, בלי לחתוך את רוב הבשר. עד שהוא מגיע לוושט או לקנה, ואז הוא חותר את אחד מהם, או רוב של אחד מהם. וחותר את רוב הבשר עם הסימן. טעם הדבר שאינו חותר את רוב הבשר בהתחלה, כי אז העוף ימות, וכבר לא יוכל לעשות אחר כך מליקה, משום שהמליקה צריכה להעשות כשהעוף בחיים. ולכן קודם חותר את הסימן ואחר כך חותר את רוב הבשר. מוכח שלכתחילה צריך לחתוך את רוב הבשר.

הבריייתא מסיימת שבעולת העוף הוא חותר שני סימנים או רוב שני סימנים.

אמרו קמיה דרבי ירמיה: אמרו לפני רבי ירמיה את דברי אביי ורבא וכן רבי זירא ורבי שמואל בר"י, שנחלקו בדעת התנא ראב"ש כנ"ל.

אמר רבי ירמיה - האם הם לא שמעו את מה שנאמר בשם ראב"ש שהוא אמר - שמעתי בחטאת העוף שמבדילין. ומה פירוש הפסוק "לא יבדיל"? שאין צריך להבדיל, אבל יכול להבדיל אם ירצה. ולכן אם הוא הבדיל הוא לא עשה כלל שינוי בעשיית חטאת, ולכן היא כשרה. לפי זה לא צריך להגיע לכלל ההסברים שנאמרו על ידי האמוראים הנ"ל.

א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אם כן נאמר אותו הדבר גם לגבי החופר בור ברשות הרבים, שכתוב בו "ולא יכסנו" ונפרש שהוא לא צריך לכסות את הבור. וזה לא יתכן!

תירוץ הכי השתא: לגבי בור, מכיון שהתורה חייבה את החופר לשלם על הנזק שקרה על ידי הבור, בהכרח שהוא חייב לכסות את הבור, וממילא כוונת הפסוק "ולא יכסנו" שהוא לא מילא את חובתו. אבל לגבי חטאת העוף, כתוב בפסוק בעולת העוף "והקריבו הכהן" ללמד שדוקא אותו יקריב הכהן בצורה הזו של מליקת שני סימנים, אבל את חטאת העוף יקריב בצורה של מליקת סימן אחד. ואם כן מדוע כתוב שוב בחטאת העוף "לא יבדיל"? בהכרח ללמד שאינו חייב להבדיל אבל אם ירצה יכול להבדיל.